

BP ANDRZEJ F. DZIUBA

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rt.2018.65.7-14>

ZNAK BOŻEGO ZBAWIENIA

Marcin SKŁADANOWSKI, *Humanizm Krzyża. Staurologia w perspektywie ludzkiego losu*, Lublin: Wydawnictwo KUL 2017, ss. 323. ISBN 978-83-8061-420-8.

W problematyce teologicznej kluczowe znaczenie ma misterium paschalne, w nim zaś zawsze ważne miejsce zajmuje Krzyż, który w szczególny sposób łączy wszystkich chrześcijan. Jest to przecież wyjątkowy znak wszystkich ochrzczonych. Krzyż bowiem w wyjątkowy i niezwykle czytelny sposób ukazuje Boga jako kochającego w Swoim Synu, i to aż do śmierci, człowieka i świat.

Autor recenzowanej książki jest profesorem w Katedrze Historii Dogmatu i Teologii Historycznej na Wydziale Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Jest autorem wielu artykułów, szkiców i prezentacji, bardzo zaangażowanym w działalność ekumeniczną. Opublikował także kilka książek, w tym m.in. *Tożsamość wyznaniowa. Studium ekumeniczne* (Lublin 2013), *Pragnę żyć. Interdyscyplinarna dyskusja o bezpieczeństwie i godności życia ludzkiego* (Lublin 2014), *Niewiele mniejszy od aniołów. Wspólne chrześcijańskie świadectwo o człowieku* (Lublin 2014).

Książkę otwiera obszerny cytat z Listu św. Pawła do Filipian (s. 5) oraz przedmowa (s. 7-8) i wykaz skrótów (s. 9). Z kolei treściowo dzieło otwiera wstęp (s. 11-17). Następnie całość podzielona została na pięć rozdziałów, a te z kolei na paragrafy i jeszcze mniejsze jednostki.

Pierwszy rozdział został opatrzony tytułem „Krzyż w wierze Kościoła” (s. 19-83). Chodzi o świadomość religii Krzyża, a więc Jego realność, świadomość posługi apostołskiej Kościoła, w co wpisuje się humanizm i świadectwo Krzyża. To zawsze wywyższenie człowieka. Wskazano także na próby reinterpretacji Krzyża i ortodoksji chrześcijaństwa.

„Z nami i dla nas” to tytuł kolejnego rozdziału (s. 85-142). Krzyż jest objawieniem miłości, otwartym na dialog. Staje się on autentyzmem Wcielenia. To pytania o Bóstwo i Człowieczeństwo na Krzyżu. Jak wskazuje tytuł rozdziału, Krzyż jest kulminacją bycia „z nami” i „dla nas”. Zawiera syntezę misji Jezusa i Kościoła. Tutaj dodano pierwszy ekskurs pt. „Opuszczony przez Boga?”

Ks. bp prof. dr hab. Andrzej Franciszek DZIUBA — biskup ordynariusz diecezji łowickiej; adres do korespondencji — e-mail: ordynariusz@lowicka.eu

Trzeci rozdział nosi tytuł „Obarczony naszym cierpieniem” (s. 143-196). Dotyczy pytania o cierpiętnictwo i cierpienie wobec prawdy Krzyża. Ważna jest analiza cierpienia Ukrzyżowanego, zwłaszcza jego sensu i znaczenia. Dalszym znakiem refleksji jest uniżenie Chrystusa. Drugi ekskurs stawia pytanie: „Cierpienie Boga?”.

W kolejnym rozdziale, zatytułowanym „Baranek ofiarny” (s. 197-249) ks. M. Składanowski stawia problem wolności w świecie niewoli, która prowadzi do dobrowolności męki i śmierci Jezusa. Krzyż staje wobec ludzkiego grzechu. On stał się zadośćuczynieniem, choć ta nauka jest szczególnie trudna; warto w tym kontekście znać propozycje św. Anzelmia i św. Tomasza z Akwinu. Krzyż to ofiara Chrystusa, prześlągalna i zbawienna.

Ostatni rozdział zatytułowano „Z Nim umrzeć, aby w Nim zmartwychwstać” (s. 251-298). Rzecz dotyczy udziału w śmierci Chrystusa. Oto ludzka śmiertelność staje wobec teologii Krzyża. Staurologia nadaje sens owej ludzkiej śmiertelności. Wreszcie autor pyta także o sakramentalne zjednoczenie ze śmiercią Chrystusa. Szczytem jest zestawienie Krzyża i zmartwychwstania. Ukazano Krzyż jako sąd, fundament nadziei, rozjaśnienie ludzkiego przeznaczenia oraz świadectwo Kościoła. Tutaj dodano trzeci ekskurs: „Legenda o Golgocie”. Całość treściową prezentowanego studium zamyka „Zakończenie” (s. 299-301).

Książka zawiera też zestawienie bibliografii (s. 303-314), która podzielona została na pięć działów: 1. Pismo Święte; 2. Nauczanie Kościoła katolickiego; 3. Ojcowie i Doktorzy Kościoła, pisarze kościelni; 4. Literatura podstawowa; 5. Literatura pomocnicza. Poza tym zamieszczono tekst kazania „Patrząc na Jezusowy Krzyż”, wygłoszonego 28 marca 2007 r. w Kościele ewangelicko-augsburskim Trójcy Świętej w Lublinie (s. 315-319) i na koniec szczegółowy spis treści (s. 321-323).

Już na samym początku autor wyraźnie i słusznie wskazuje: „Ta książka mówi o Krzyżu Jezusa Chrystusa, a zatem o znaku rozpoznawczym Kościoła – wyjątkowym i niezgłębionym w treści, chociaż dobrze znanym i powszechnie, zwłaszcza w kulturze Zachodu, w której wiele najcenniejszych elementów dziedzictwa ludzkości związanych jest z chrześcijaństwem i w różny sposób zawiera i przekazuje ten znak” (s. 7). To zdanie wybrzmiewa szczególnie konstruktywnie, zwłaszcza w kontekście współczesnych postaw wobec Krzyża, jego kontestacji czy wręcz postaw niechęci i odrzucenia, co w konsekwencji oznacza odrzucenie jego przesłania oraz zbawczych owoców.

Zaproponowana refleksja badawcza dotyka ważnego tematu teologicznego, jest bowiem pochyleniem się nad fundamentalnym przesłaniem orędzia Ewangelii. To próba wskazania na jeden ze szczególnie ważnych znaków określających tożsamość uczniów Jezusa Chrystusa, i to niezależnie od uwarunkowań konfesyjnych. Krzyż Jezusa i ludzki los człowieka są wzajemnie powiązane. W Krzyżu dotyka się i doświadcza szczególnej obecności Boga, pełnego miłości i miłosierdzia. Jakże jest On, w Jezusie Chrystusie, bliski człowiekowi!

Podczas lektury należy pamiętać, że „jest to książka teologiczna, a zatem autor usiłuje w niej prowadzić refleksję, posługując się metodami naukowymi właściwymi teologii. Niemniej jednak w książce tej nie da się ukryć również osobistego zaangażowania autora, dla którego Jezus Chrystus ukrzyżowany jest «mocą i mądrością Bożą» (1 Kor 1,24)” (s. 7). Wydaje się, że warto w tym względzie wziąć przykład z autora i w podobnym duchu po nią sięgnąć. Poczuc smak jeszcze jednego osobistego spotkania z Krzyżem i jeszcze głębiej rozeznac jego przesłanie oraz owoce osobowe i społeczne.

Autor bardzo mocno akcentuje swoją otwartość ekumeniczną (s. 16). Ukierunkowana jest ona jednak zasadniczo na tradycję protestancką. Szkoda, że pominięto nurt prawosławny. Wydaje się bowiem, że i on jest interesujący w interpretacji Krzyża Jezusa Chrystusa. W pośredni sposób tych wątków można doszukać się w odwołaniach do Ojców Kościoła tradycji wschodniej, ale to przecież wspólna tradycja całego chrześcijaństwa. Takie oczekiwania rodzi, jak się wydaje, m.in. sformułowanie samego autora: „Szczególne znaczenie należy tutaj przypisać Krzyżowi, uważanemu dzisiaj za najoczywistszy, najbardziej rozpoznawalny znak chrześcijaństwa niezależnie od konfesyjnych podziałów” (s. 11).

Analiza staurologii podjęta przez ks. M. Składanowskiego stawia także pytania o obecność Matki Bożej – Bogurodzicy w paschalnym dziele Jej Syna, Boga-Człowieka. Nie chodzi tylko o dyskusję wokół tytułu Współodkupicielka. W całości refleksji w tej książce Jej obecność jest jednak niepokojąco marginalna (s. 25, 97, 112, 126). Wydaje się, że Maryja zasługuje w tym kontekście na bardziej pogłębioną analizę teologiczną, a wręcz zdaje się to konieczne dla pełniejszego i bardziej ludzkiego zrozumienia humanizmu Krzyża, a więc zasadniczego tematu prezentowanej książki.

W zamieszczonym w bibliografii dziale „Pismo Święte” zabrakło z polskich przekładów m.in. Biblii Praskiej, Biblii Poznańskiej czy Biblii Paulistów (s. 303), a ich propozycje z pewnością mogłyby być jeszcze bardziej inspirujące w analizach tekstów biblijnych. Być może jednak autor świadomie dokonał takiego wyboru. Pytania budzi też systematyka działu „Nauczanie Kościoła katolickiego” (s. 304). Szkoda, że tutaj nie podano opisu bibliograficznego niektórych dokumentów papieskich i soborowych. W tym ostatnim przypadku jasna byłaby sprawa przekładu, z którego autor korzysta. Wydaje się, że księgi liturgiczne Kościoła mają – ze swej natury – zwłaszcza w analizach teologicznych większą wartość doktrynalną (s. 313-314).

Warto zauważyć, że poszczególne rozdziały otwiera reprodukcja interesującego obrazu związanego z podejmowaną tematyką (s. 21, 87, 145, 199, 253), na następnych zaś stronach dłuższe teksty biblijne, patrystyczne czy liturgiczne, które mogą stanowić swoiste motto czy wstęp do podejmowanych analiz badawczych.

Analizy lubelskiego uczonego stanowią jeszcze jedno odpowiedzialne pochylenie się nad tajemnicą Krzyża. Tak szerokie spojrzenie pozwala stwierdzić, że tytuł książki jest w pełni zasadny. To zaś wyzwala osobową nadzieję i pogłębia swia-

domość niezwykłego i niczym niezasłużonego obdarowania, właśnie w Jezusie Chrystusie. Autor pomaga to zrozumieć i przeżyć w duchu wdzięczności za Krzyż. Po lekturze studium ks. prof. dr. hab. Marcina Składanowskiego jeszcze raz potwierdza się prawda, że „chrześcijaństwo nie ma znaku piękniejszego niż Krzyż” (s. 301).

Prezentowana książka jest ważną analizą, przydatną także w płaszczyźnie teologii moralnej, tak ogólnej jak i szczegółowej. Dotyka ona bowiem zwłaszcza wielkiego tematu cierpienia, a więc jednego z elementów egzystencjalnych każdego człowieka. Szeroki kontekst, wybrzmiewający szczególnie w twórczej analizie cierpienia samego Boga, zwłaszcza w paschalnym misterium Jezusa Chrystusa, daje ważne argumenty do pochylenia się nad tym dynamicznym rozeznaniem naukowym. Niestety to zagadnienie zazwyczaj prezentowane jest w formie dość uproszczonej, mało sięgającej do autentycznych realiów posługi humanizmu, którą niesie Krzyż Jezusa Chrystusa. Staurologia ma także szczególnie szerokie odniesienia do teologii moralnej.

PIOTR KOPIEC

DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rt.2018.65.7-15>

TEOLOGICZNE INTERPRETACJE WYZWAŃ WSPÓŁCZESNOŚCI

Marek JAGODZIŃSKI (red.), *Kwestie dyskutowane w teologii dzisiaj*, Radom: Wydawnictwo Diecezji Radomskiej 2017, ss. 424. Seria: Theologia Radomiensis, tom XIV. ISBN 978-83-61147-66-4.

Gwałtowne zmiany, jakim podlegają współczesne społeczeństwa i współczesna kultura, multiplikują liczbę pytań dotyczących ich kondycji. Znajduje to odzwierciedlenie w teologii, która musi mierzyć się z pojawiającymi się nowymi wyzwaniami dotyczącymi moralności i teorii poznania. Ciągła interpretacja prawdy ewangelicznej, tak by była ona zrozumiała w aktualnym kontekście historycznym, jest wszak aspektem misyjnego nakazu Kościoła, co dobitnie ujmuje punkt 44 konstytucji *Gaudium et spes*: „Sprawą całego Ludu Bożego, zwłaszcza duszpasterzy i teologów, jest wsłuchiwać się z pomocą Ducha Świętego w różne głosy współczesności, rozróżniać je

Dr hab. PIOTR KOPIEC – teolog ekumenista i socjolog, adiunkt Katedry Teologii Protestantckiej KUL, interesuje się teologią protestancką, zwłaszcza współczesną, oraz procesami społecznymi i kulturowymi związanymi z epoką ponowoczesną; adres do korespondencji – e-mail: petrko@kul.pl